

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

İÇ KUVVETLER

- Orojenez
- Epirojenez
- Volkanizma
- depremler

DIŞ KUVVETLER

- Akarsular
- rüzgarlar
- Yer altı suları
- Dalga ve akıntılar
- Buzullar

JEOLJİK ZAMANLAR

- I. zaman (Paleozoik)
- II. zaman (Mezozoik)
- III. zaman (Tersiyer)
- IV. zaman (Kuvaterner)

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Dağlar
- Platolar
- Ovalar
- Akarsu şekilleri
- Rüzgar şekilleri
- Buzul şekilleri
- Karstik şekiller
- Kıyı şekilleri

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

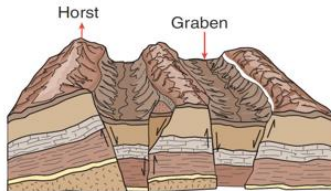
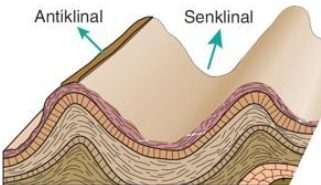
İÇ KUVVETLER

Orojenez (Dağ Oluşumu)

- Kırık ve Kıvrım dağların oluşumu
- Antiklinal (Dağlar) ve senklinal (Çukurlar)
- Horst (Kırık Dağlar) ve graben (Çöküntü Ovalar)

Epirojenez (Kıta Oluşumu)

- Trakya çöküyor
- Ege denizi çöküyor
- Çukurova çöküyor
- Anadolu yükseliyor

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

DIŞ KUVVETLER

• Akarsular

En etkili dış kuvvettir. En fazla bulunan şekli vadidir.

Plato, Peribacası, Kırgıbayır, Vadi, Birikinti konisi, Delta, Irmak adası, Menderes ve Seki

• rüzgarlar

Kurak ve bitkisiz yerlerde etkili olur. İç Anadolu en çok. Mantar Kaya, Şahit Kaya, Tafoni, Kumul ve Lös

• Yer altı suları

Karstik arazilerde etkili olur. En fazla Akdeniz’de. Mağara, Traverten, Obruk, Lapy, Dolin, Uvala, Polye, Düden

• Dalga ve akıntılar

Dağların kıyıya paralel olduğu yerlerde Falez. Sığ kıyılarda birikim yaparak kıyı oku, kıyı kordonu ve lagün

• Buzullar

Enleminden dolayı en az etkili dış kuvvet, dağların yüksek kesimlerinde görülür. Aşındırma şekli sirk, biriktirme şekli moren

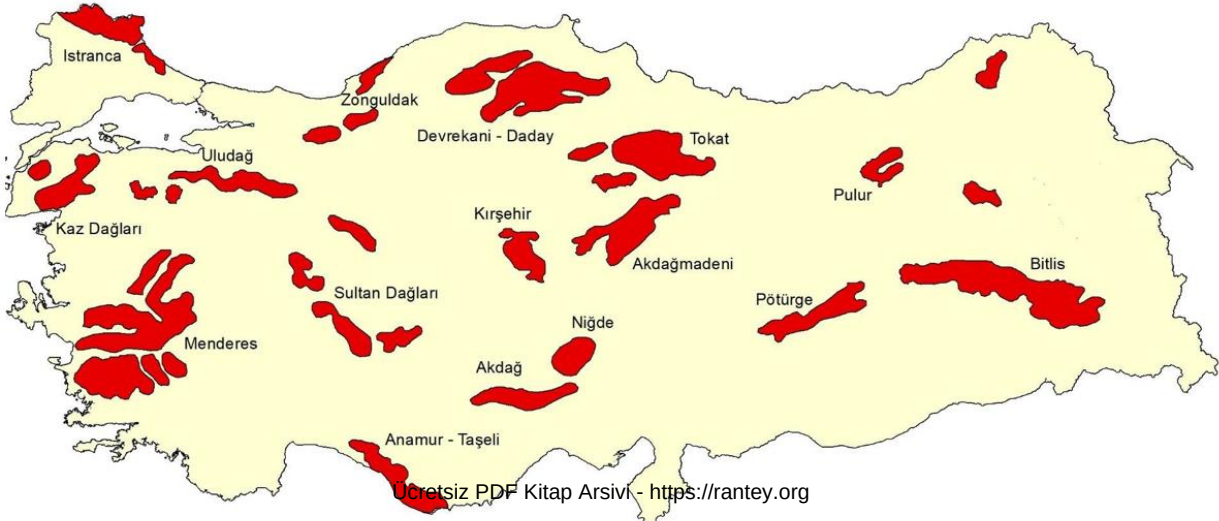
TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

JEOLJİK ZAMANLAR

- Masif araziler oluştu.
- En büyük masif arazi Menderes (Ege)
- Zonguldak çevresi taş kömürü

- I. zaman (Paleozoik)

- Taş kömürü yatakları Karbonifer alt döneminde oluştu

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

JEOLJİK ZAMANLAR

- Deniz altında tortulanma yaşandı
- Alp - Himalaya kıvrımına hazırlık dönemi

- II. zaman (Mezozoik)

- Tetis Jeosenkinali (Tetis okyanusu tabanı)

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

JEOLJİK ZAMANLAR

- Alp – Himalaya Kıvrımı gerçekleşti
- Toroslar ve Kuzey Anadolu Dağları
- Ege’nin horst – graben sistemi
- Ana fay kuşakları
- Doğu Anadolu yükseldi
- Volkanik dağlar oluştu
- Karadeniz ve Akdeniz gölü oldu
- Tuz, Bor, Linyit, Petrol ve doğal gaz oluştu.

- III. zaman (Tersiyer)

- Türkiye en fazla Tersiyerde şekillenmiştir.
- Arap ve Afrika kıtaları ile Avrasya arasında kalmıştır.

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

JEOLJİK ZAMANLAR

- Dört büyük buzul çağı yaşandı
- Anadolu toptan yükseldi
- Egeit karası çöktü Ege denizi açıldı
- İstanbul ve Çanakkale boğazları açıldı
- Marmara denizi oluştu.
- Akdeniz ve Karadeniz göl oldu
- Günümüz bitkileri ortaya çıktı

- IV. zaman (Kuvaterner)

- Günümüzden 2 milyon yıl önce başladı halen içindeyiz.

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Dağlar

Kıvrım Dağlar

- ★ Yıldız
- ★ Küre
- ★ Ilgaz
- ★ Köroğlu
- ★ Canik
- ★ Giresun
- ★ Kaçkarlar
- ★ Bey
- ★ Sultan
- ★ Geyik
- ★ Aladağlar
- ★ Cilo-sat
- ★ Mercan

Kırık Dağlar

- ★ Kaz
- ★ Madra
- ★ Yunt
- ★ Bozdağlar
- ★ Aydın
- ★ Menteşe
- ★ Amanos - Nur (Hatay)

Volkanik Dağlar

- ★ Nemrut
- ★ Süphan
- ★ Tendürek
- ★ Ağrı
- ★ Kula (EGE)
- ★ Karadağ
- ★ Karacadağ (GDA)
- ★ Karacadağ (İç Anadolu)
- ★ Hasan
- ★ Melendiz
- ★ Erciyes

TÜRKİYE'NİN YER ŞEKİLLERİ

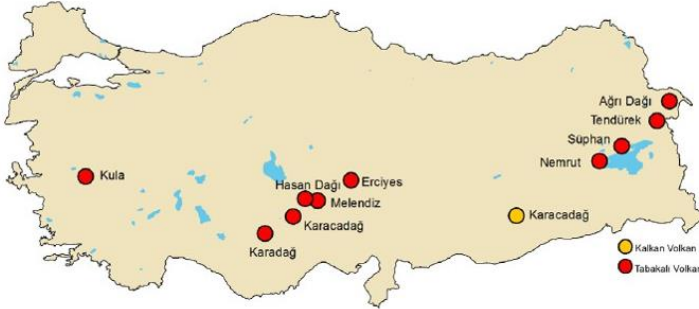
Kuzey	KAZ	→	Kaz Dağı	Dağlar kıyıya dik
	MA	→	Madra Dağı	
	YUNTMUŞ	→	Yunt Dağı	
	BOZ	→	Bozdağlar	
	AYI	→	Aydın Dağları	Dağlar kıyıya paralel
Güney	MELEDİ	→	Menteşe Dağları	

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Kırık Dağlar

TÜRKİYE'NİN YER ŞEKİLLERİ

İç Anadolu:	Ke	Ke	M	E	Hasan
	↓	↓	↓	↓	↓
	Karacadağ	Karadağ	Melendiz	Erciyes	Hasan Dağı

Doğu Anadolu:	Ne	S	T	A
	↓	↓	↓	↓
	Nemrut (Bitlis)	Süphan	Tendürek	Ağrı

En son patlayan dağ Nemrut Dağı'dır (Bitlis). 1441 ve 1443 yıllarında patlama gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin en yüksek zirvesi Büyük Ağrı Dağı zirvesidir. Atatürk Zirvesi olarak da bilinir.

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Volkanik Dağlar

Güneydoğu Anadolu:

Karacadağ (Kalkan Volkan)

- En yayvan volkan konisidir.
- Kapladığı alan çok geniştir.
- Oluşum bakımından tektir.
- Şanlıurfa, Mardin ve Diyarbakır illerine yayılmıştır.

Ege:

Kula Volkanları (Manisa)

- Çok sayıda kül ve lav tepelerinden oluşmaktadır.
- En genç oluşumlu volkanik dağlardır.
- Üzerinde Neolitik Dönem insan ayak izleri bulunur.

TÜRKİYE'NİN YER ŞEKİLLERİ

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Kıvrım Dağlar

TÜRKİYE'NİN YER ŞEKİLLERİ

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Platolar

KARSTİK PLATOLAR

- Teke Platosu
- Taşeli Platosu

VOLKANİK PLATOLAR

- Erzurum – Kars
- Ardahan (Yazılıkaya)
- Kapadokya
- Kırşehir

AŞINIM PLATOLARI

- Çatalca Platosu
- Kocaeli Platosu
- Perşembe Platosu

TABAKA DÜZLÜĞÜ PLATOLARI

- Bozok Platosu
- Haymana Platosu
- Cihanbeyli Platosu
- Obruk Platosu
- Uzunyayla Platosu
- Yazılıkaya Platosu
- Şanlıurfa Platosu
- Gaziantep Platosu

TÜRKİYE’NİN PLATOLARI

KARSTİK PLATOLAR

- Teke Platosu
- Taşeli Platosu

Yüzeyde su yok, tarla yok, ulaşım zor
Kıl keçisi beslenir.

TÜRKİYE’NİN PLATOLARI

VOLKANİK PLATOLAR

- İç Anadolu
- Doğu Anadolu

Erzurum – Kars ve Ardahan Büyükbaş
Kapadokya Turizm
Kırşehir Tarım

TÜRKİYE’NİN PLATOLARI

AŞINIM PLATOLARI

- Çatalca - Kocaeli
- Perşembe Platosu

Çatalca ve Kocaeli Platoları
Nüfusun, sanayinin en fazla olduğu
platolardır.
Perşembe (ordu) tarım

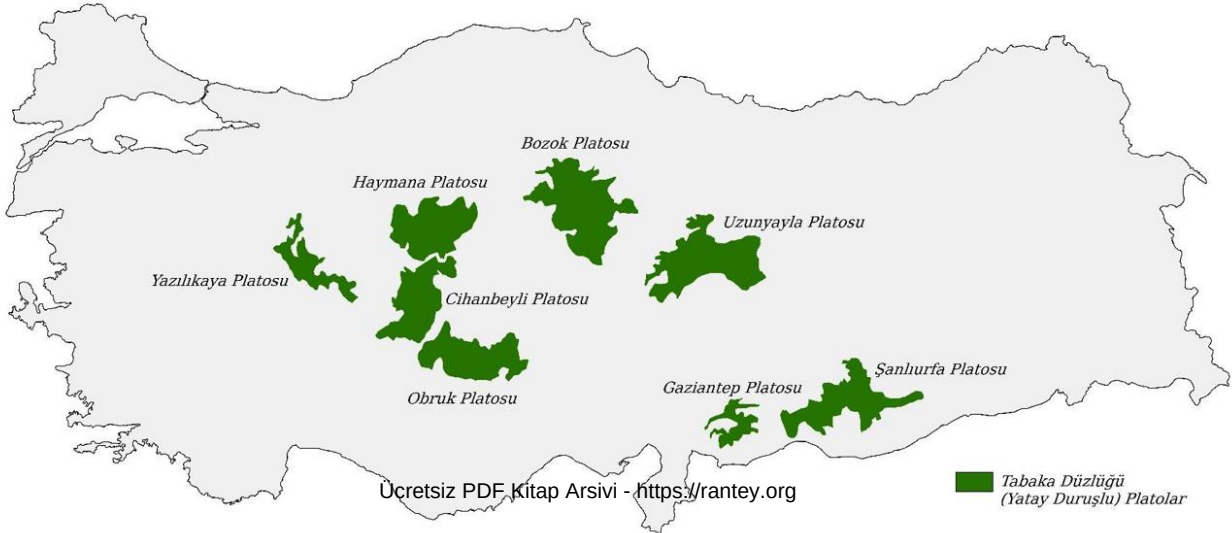
TÜRKİYE’NİN PLATOLARI

TABAKA DÜZLÜĞÜ PLATOLARI

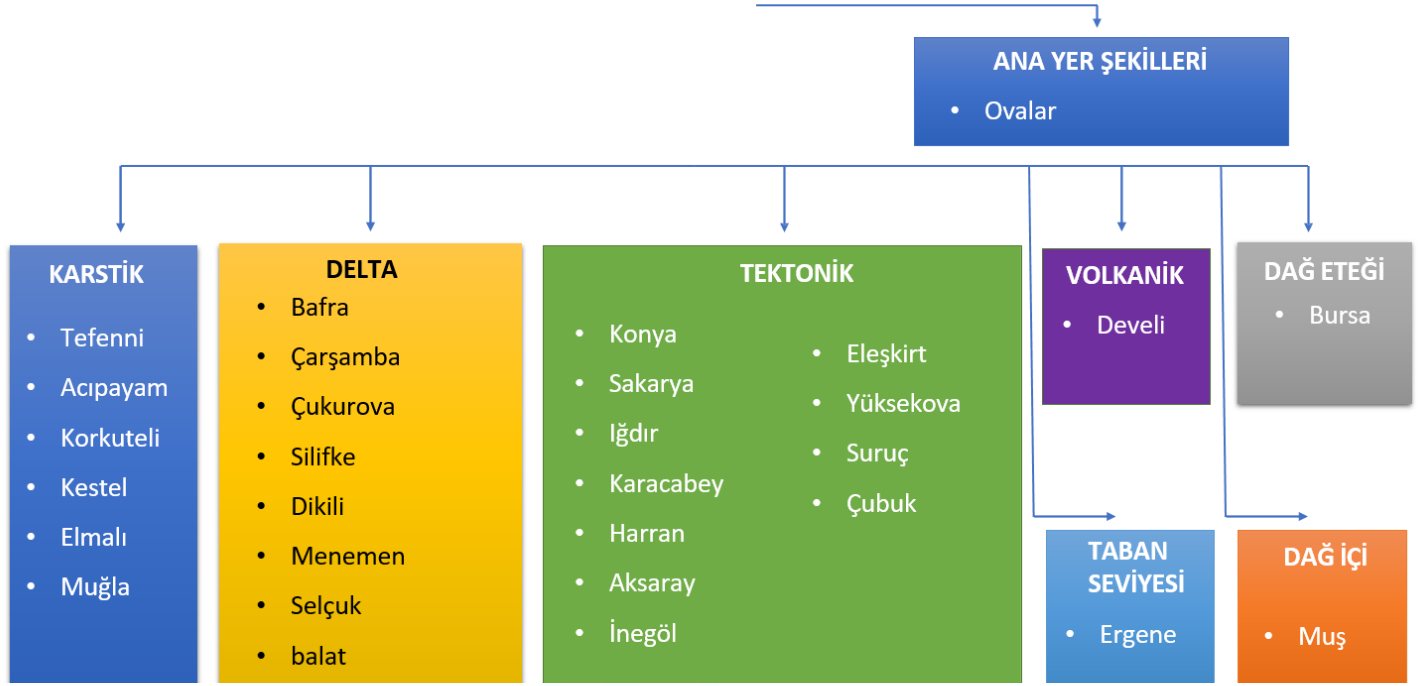
- İç Anadolu
- Güneydoğu Anadolu

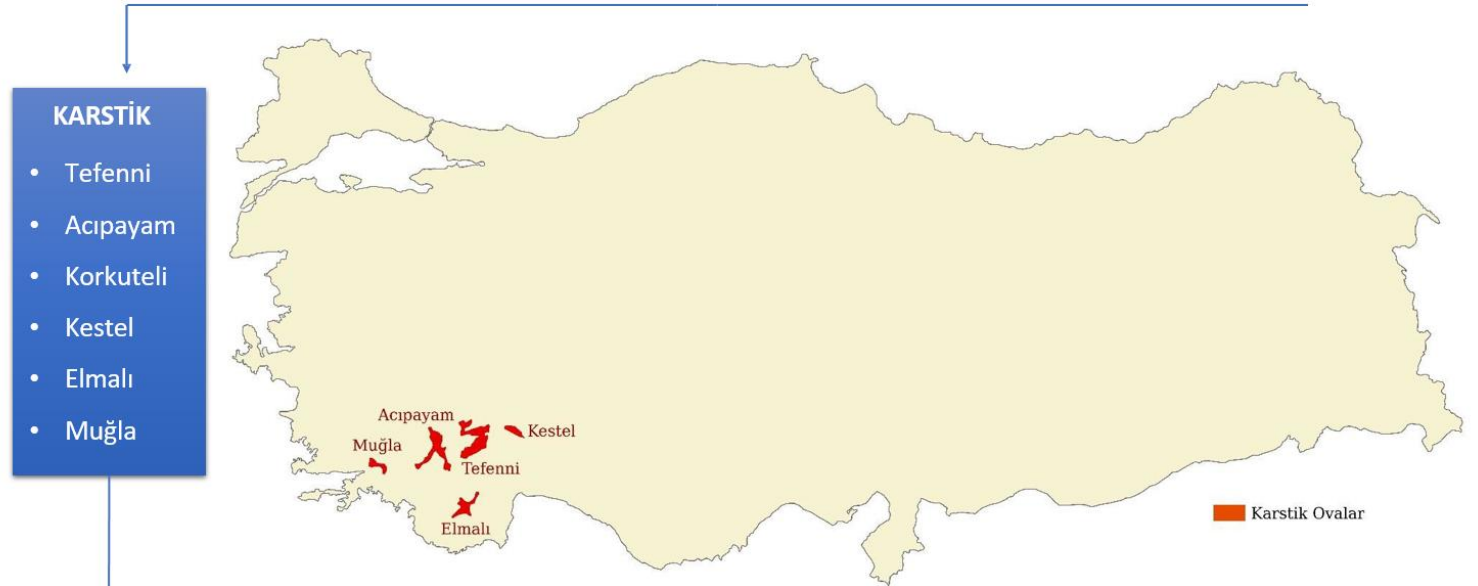
Tahıl tarımı ve küçükbaş hayvancılık
En büyük plato Bozok (Yozgat)

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

TÜRKİYE’NİN OVALARI

Batı Toroslar çevresinde bulunur.
Polye olarak bilinir.
Zaman zaman göle dönüştükleri için Gölova adı verilir.

TÜRKİYE’NİN OVALARI

DELTA

- Bafra
- Çarşamba
- Çukurova
- Silifke
- Dikili
- Menemen
- Selçuk
- balat

En büyük delta ovası Çukurova’dır.
Delta oluşumu kolaylaştıran en önemli faktör bol alüvyondur.
Sakarya, Asi ve Meriç’in belirgin deltası yoktur.

TÜRKİYE’NİN OVALARI

TEKTONİK

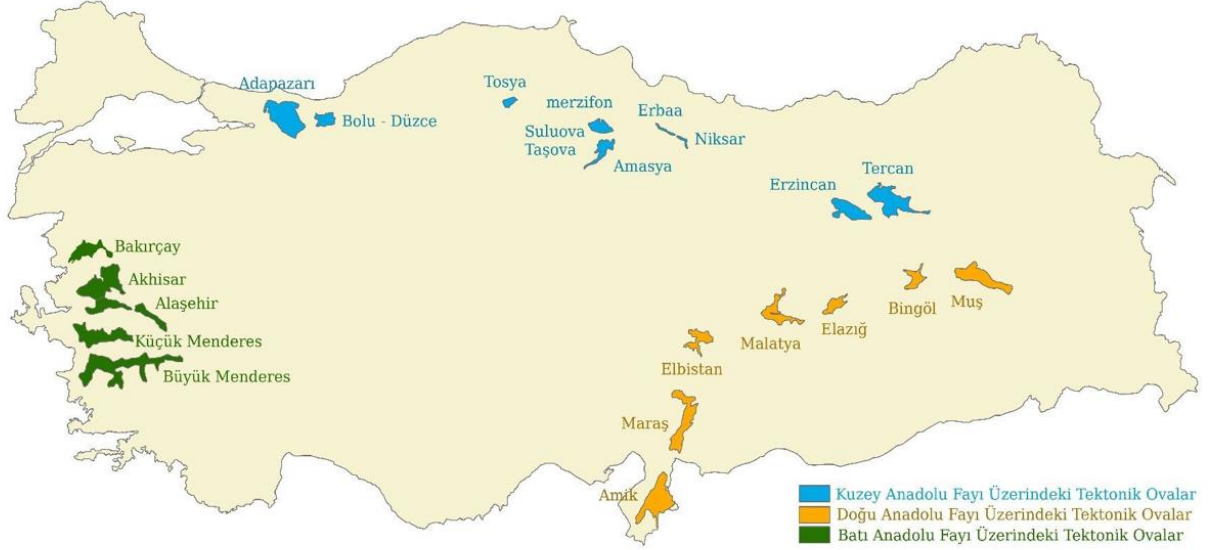
- Konya
- Eleşkirt
- Sakarya
- Yüksekova
- Iğdır
- Suruç
- Karacabey
- Çubuk
- Harran
- Aksaray
- İnegöl

En büyük tektonik ova Konya Ovası’dır.

TÜRKİYE’NİN OVALARI

FAYLARA GÖRE TEKTONİK OVALAR

En fazla tektonik ova Kuzey Anadolu Fayı üzerindedir.

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Akarsu Şekilleri

AŞINDIRMA

- Kırgıbayır
- Peribacası
- Plato
- Şelale – Devkazanı
- Aşınım Düzlüğü
- Vadi

BİRİKTİRME

- Irmak Adası
- Birikinti Konisi
- Delta

HEM AŞINDIRMA HEM BİRİKTİRME

- Seki (Taraça)
- Menderes

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

AŞINDIRMA

- Kırgıbayır
- Peribacası

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Akarsu Şekilleri

- **Kırgıbayır (Badlands):** Bitki örtüsünden yoksun kurak yamaçlarda sel sularının yapmış olduğu yarıklardır. İç Anadolu’da yaygındır.
- **Peribacası:** Sel sularının aşınımına karşı dirençli ve dirençsiz tabakalarla karşılaşmasına bağlı ortaya çıkan şekillerdir.
- ➡ Nevşehir Peribacalarının oluşumunda, volkanizma, akarsu aşındırması ve rüzgâr etkili olmuştur.
- ➡ Erzurum Narman’da kırmızı peribacaları bulunur. Kumtaşının aşınmasıyla olmuştur.
- ➡ Kütahya, Manisa Kula ve Van’da peribacaları oluşmuştur.

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

AŞINDIRMA

- Plato
- Şelale

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Akarsu Şekilleri

- **Plato:** Akarsular tarafından etrafı derince yarılmış çevresine göre yüksekte kalan düzlüklerdir.
- **Şelale – Devkazanı:** Eğim kırıklığının olduğu yerlerde şelaleler oluşur. Şelalelerin döküldüğü yerlerdeki çukurlara "dev kazanı" denir.

Başlıca Şelalelerimiz:

Antalya: Manavgat

Antalya: Düden

Antalya: Kurşunlu

Van: Muradiye

Erzincan: Girlevik

Erzurum: Tortum

Sinop: Tatlıca

Kayseri: Kapuzbaşı

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

AŞINDIRMA

- Aşınım Düzlüğü
- Vadi

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Akarsu Şekilleri

Aşınım Düzlüğü (Peneplen): Akarsu aşındırmasının son hâlidir. Bir yüzeyin çok hafif engebeli düzlük hâle gelmesidir.

NOT

Türkiye’de tam anlamıyla peneplenleşmiş bir alan yoktur. Batıdaki araziler peneplene daha yakındır.

- **Vadi:** Akarsuyun içinde akış gösterdiği kaynağı ile ağız kısmı arasında bulunan alandır. Sayıca en çok olan yer şeklidir. Her akarsuyun mutlak suretle bir vadisi vardır. Vadiler; çentik, boğaz, kanyon ve geniş tabanlı olmak üzere dörde ayrılır.

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

AŞINDIRMA

- Vadi

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Akarsu Şekilleri

Çentik Vadiler: Doğuda (yüksek yerler) Akarsuların kaynak noktalarına yakın oluşur.

Boğaz Vadiler: Dağları aşan (Akdeniz, Karadeniz) Kızılırmak, Yeşilırmak, Sakarya, Fırat, Dicle, Seyhan Ceyhan

Kanyon Vadiler: Karstik (Akdeniz) Aksu, Köprüçay, Manavgat, Göksu, Saklıkent

Geniş Tabanlı Vadiler: Eğim azdır. (Ege) Bakırçay, Gediz, Küçük Menderes, Büyük Menderes

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Akarsu Şekilleri

BİRİKTİRME

- Irmak Adası
- Birikinti Konisi

- **Irmak Adası (Kum Adası):** Akarsu yatağı içinde su gücünün azalmasına bağlı olarak götürülemeyen kum birikintileridir. Menderes çizen akarsular-da sık görülür.
- **Birikinti Konisi ve Yelpazesi:** Akarsuların eğimli yamaçlardan getirdiği kumları düzlüklerde birikmesi ile birikinti konisi oluşur. Birikinti konileri bü-yüyerek birikinti yelpazesine dönüşür.

NOT

Aydın şehri bir birikinti konisi üzerinde kurulmuştur.

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

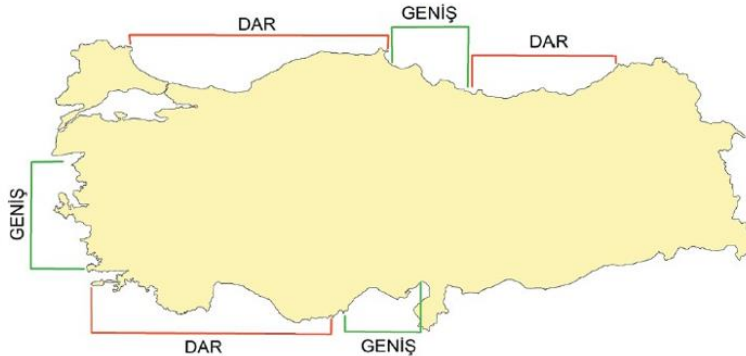
ANA YER ŞEKİLLERİ

- Akarsu Şekilleri

BİRİKTİRME

- Delta

- **Delta Ovası:** Akarsuların denize döküldüğü yerlerde yapmış olduğu biçimindeki ovalardır. Bir kıyıda deltanın oluşabilmesi için başlıca koşullar şunlardır:

- Kıyı derinliğinin az olması gere-kir. Bu maddedeki ifade kıyının sığ olması veya kıta sahanlı-ğının geniş olması şeklinde de gelebilir.
- Kıyıda kuvvetli dalga ve akıntı-nın yaşanmaması gerekir.
- Kıyıda gelgit etkisinin az olması gerekir.
- Akarsuların bol alüvyal madde getirmeleri gerekir.

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

HEM AŞINDIRMA HEM BİRİKTİRME

- Seki (Taraça)
- Menderes

Menderes

- Eğim azdır.
- Derine aşındırma azdır.
- Yana aşındırma fazladır.
- Taşıma azdır.
- Hidroelektrik azdır.
- Boyu uzundur.
- Hız azalır.

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Akarsu Şekilleri

Seki

- Hem epirojenez hem de akarsu aşındırması vardır.

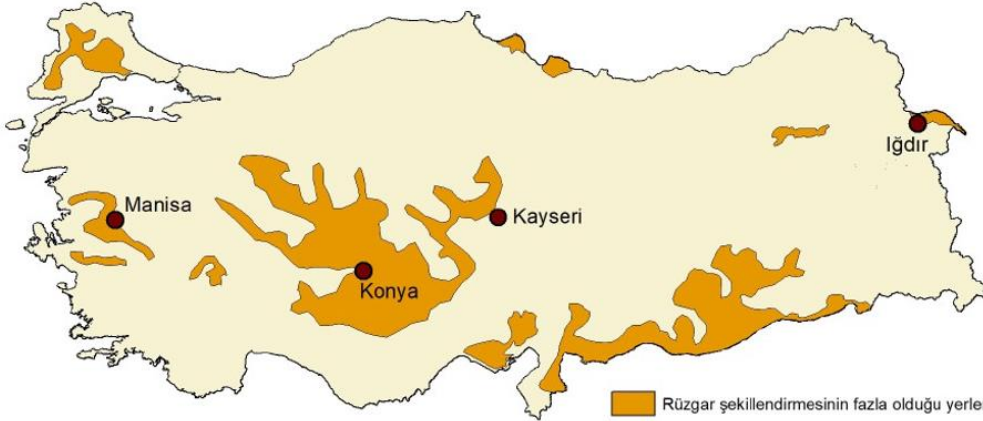

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Rüzgar Şekilleri

Rüzgârlar düz, kurak ve bitkisiz yerlerde etkili olur. İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu’da en çok etkilidir.

Rüzgar şekillendirmesinin fazla olduğu yerler

- Konya - Karapınar
- Kayseri - Develi
- Iğdır

Rüzgâr şekillendirmesi etkili

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Rüzgar Şekilleri

AŞINDIRMA

- Mantar Kaya
- Şahit Kaya
- Tafoni

Mantar Kaya

Şahit Kaya

BİRİKTİRME

- Löss
- Kumul

- **Lös (çöl tozları):** İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu’nun güneyinde bulunur.
- **Kumul:** Kıyılarda yaygındır. Kara kumulları Manisa, Konya, Kayseri ve Iğdır’da bulunur. Kıyı kumullarının olmadığı yerler; Doğu Karadeniz, Batı Karadeniz (Zonguldak kıyıları) ve Taşeli kıyıları

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Buzul Şekilleri

AŞINDIRMA

- Sirk

BİRİKTİRME

- Moren

- IV. Jeolojik zaman
- 2000 metre üzeri
- En çok Doğu Anadolu
- Ege ve Güneydoğu ile kıyılarda yok

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

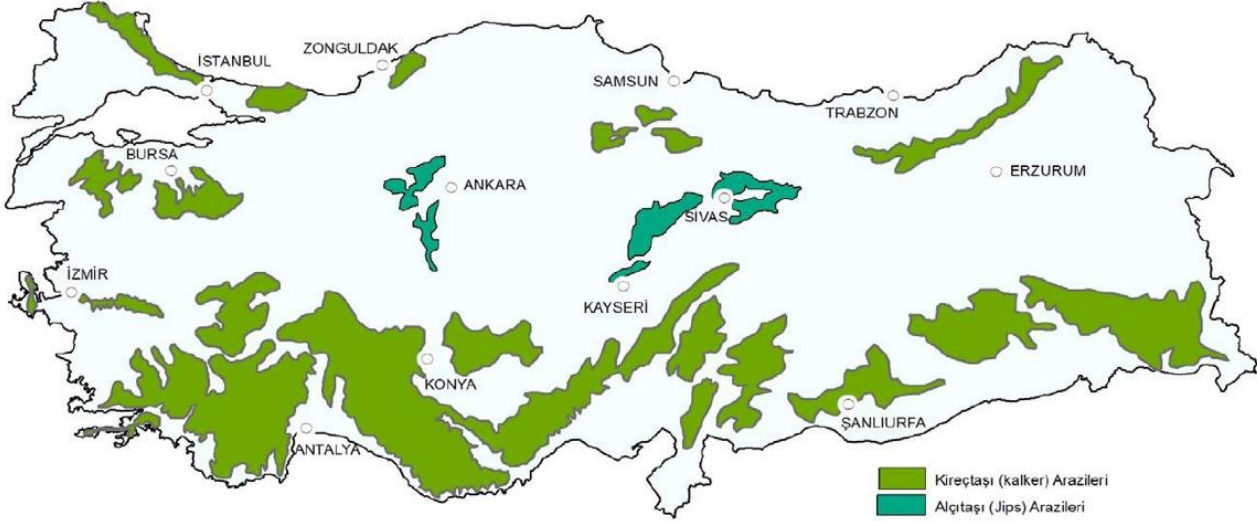
Su içinde eriyebilen kayalardan oluşan kastik şekiller:

- Kireç taşı (Kalker) (Akdeniz)
- Alçı taşı (jips) (Ankara, Sivas, Kayseri)
- Kaya tuzu (Çankırı)

üzerinde oluşur.

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Karstik Şekiller

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

ÇÖZÜLME ŞEKİLLERİ

- **Lapya:** En küçük çözülme şeklidir.
- **Dolin:** Lapyaların erimesi ile oluşur.
- **Uvala:** Dolinlerin birleşmesiyle oluşur.
- **Polye:** En büyük erime şeklidir. Karstik ovalara karşılık gelir.
Polye oluşumunda Tektonik çökmelerde etkili olmuştur.
- **Düden** (Antalya): Yer altına suların kaçtığı yerdir.
- **Mağara:** Yer altı sularının yaptığı erime boşluklarıdır. Başlıca mağaralarımız:
 - **Antalya:** Karain, Beldibi, Damlataş
 - **Burdur:** İnsuyu
 - **Gümüşhane:** Karaca
 - **İstanbul:** Yarımburgaz
 - **Tokat:** Ballica
- **Obruk:** Mağara tavanlarının çökmesiyle oluşur.
(Mersin Cennet ve Cehennem Obrukları)

Batı Toroslarda yaygındır.

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

ÇÖKELME ŞEKİLLERİ

- **Sarkıt**
 - **Dikit**
 - **Sütun**
- Mağara içinde oluşur.
- **Traverten:** Yer altından çıkan sıcak karstik kayalar eritmesi ile yüzeye çıktıkları yerlerde yaptıkları birikimlerdir. Denizli Pamukkale en güzel örneğidir.

NOT

Antalya kenti bir traverten platosu üzerinde kurulmuştur.

Traverten

TÜRKİYE'NİN YER ŞEKİLLERİ

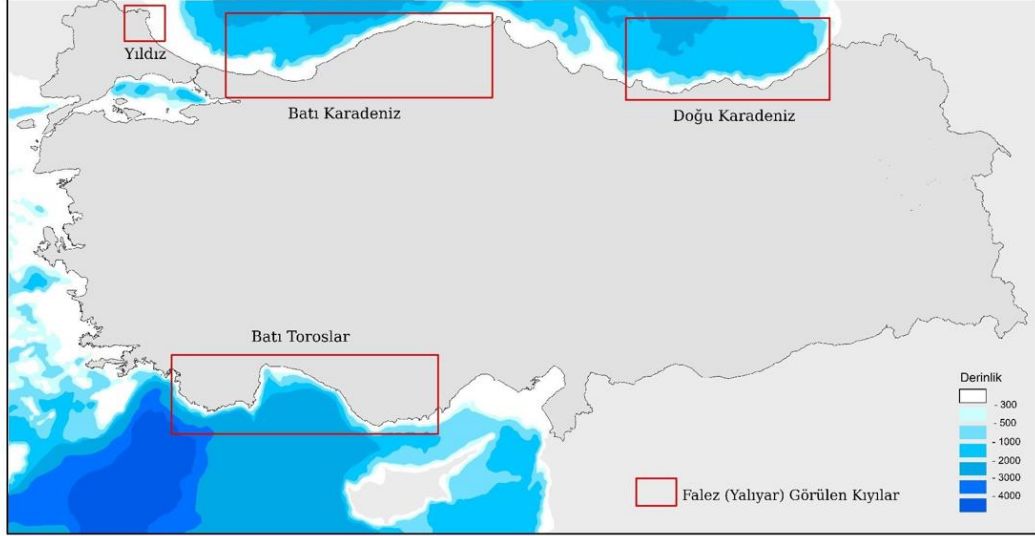
AŞINDIRMA ŞEKİLLERİ

- Falez
- Aşınım Platformu

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Kıyı Şekillenmesi

TÜRKİYE'NİN YER ŞEKİLLERİ

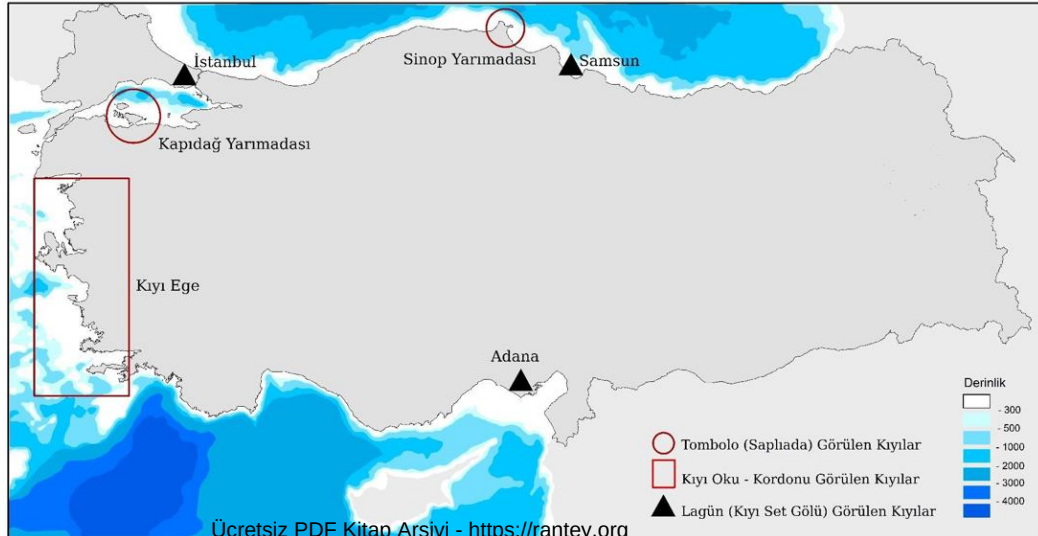
BİRİKTİRME ŞEKİLLERİ

- Kıyı Oku
- Kıyı kordonu
- Lagün (deniz kulağı)

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Kıyı Şekillenmesi

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

KIYI TİPLERİ

- Boyuna
- Enine
- Ria
- Dalmaçya
- Kalanklı
- Limanlı

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Kıyı Şekillenmesi

TÜRKİYE’NİN YER ŞEKİLLERİ

KIYI TİPLERİ

- Boyuna
- Enine
- Ria
- Dalmaçya
- Kalanklı
- Limanlı

ANA YER ŞEKİLLERİ

- Kıyı Şekillenmesi

